

הל' בישול בשבת - [יג] המבשל בשבת - עבר ושהה עבר והחזיר

רב דניאל שטיין

א. גמ' ב"ק (עא.) - דתנן המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ, רבי יהודה אומר בשוגג יאכל במוצאי שבת, במזיד לא יאכל עולמית, רבי יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו, במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים, מ"ט דר' יוחנן הסנדלר, כדדריש רבי חייא אפיתחא דבי נשיאה ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה קדש אסור באכילה, אף מעשה שבת אסורין באכילה, אי מה קדש אסור בהנאה, אף מעשה שבת אסור בהנאה, ת"ל לכם, שלכם היא.

ב. גמ' חולין (טו.) - והאמר רב חנן בר אמי כי מורי להו רב לתלמידיה מורי להו כר' מאיר, וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ. [תוס' ד"ה מורי להו כר' מאיר - משמע שכן הלכה].

ג. רמב"ם (פ"ו שבת הכ"ג) - ישראל שעשה מלאכה בשבת אם עבר ועשה בזדון אסור לו ליהנות באותה מלאכה לעולם, ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה למוצאי שבת מיד שנאמר ושמרתם את השבת כי קדש היא קדש ואין מעשיה קדש. כיצד ישראל שבשל בשבת במזיד, למוצאי שבת יאכל לאחרים אבל לו לא יאכל עולמית, ואם בשל בשוגג למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד.

ד. שו"ע (סי' שי"ח סע' א') - המבשל בשבת [משנ"ב ס"ק ב' - וכל שיש ספק פלוגתא בזה אי הוי בכלל בישול או לאו או בשאר מלאכות כה"ג אין לאסור בדיעבד דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו וספיקא דרבנן לקולא], (או שעשה אחת משאר מלאכות) [משנ"ב ס"ק ג'] - ואם היא מלאכה דרבנן עיין בביאור הגר"א שהאריך להוכיח דלכו"ע אם עשה אותה בשוגג אין לאסור בדיעבד ליהנות ממנה], במזיד, אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד, ובשוגג, אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מותר גם לו מיד. [משנ"ב ס"ק ז' - הנה בגמרא פליגי בענין שוגג ומזיד ר"מ ור' יהודה ודעת השו"ע הוא דעת ר' יהודה שכן הסכימו הרי"ף והרמב"ם והגאונים והגר"א הסכים בבאורו לשיטת התוספות וסייעתם דפסקו כר' מאיר דבמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מו"ש ובשוגג מותר גם לו מיד. ובמקום הצורך יש לסמוך על זה בבשול בשוגג].

ה. משנה תרומות (פ"ב מ"ג) - המטביל כלים בשבת שוגג ישתמש בהם מזיד לא ישתמש בהם המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל הנוטע בשבת שוגג יקיים מזיד יעקור.

ו. משנה שבת (לח:) - מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין, אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה.

ז. רמ"א (סי' רנ"ג סע' ה') - לכן אסור לומר לאינו יהודי להחם הקדירה אם נצטנן, ואם עשה כן אסור לאכלו אפי' צונן.

ח. משנ"ב (סי' שי"ח ס"ק ד') - כתב המג"א בשם הרשב"א דגם הקדירה שבישל בה בשבת אסורה לו לבשל בה מפני שהיא בלועה מדבר האסור לו ודוקא המבשל לבריא אבל המבשל לחולה מותרת הקדירה.

ט. גמ' שבת (לז:-לח.) - בעו מיניה מרבי חייא בר אבא שכח קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת מהו, אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי, למחר נפק דרש להו המבשל בשבת, בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל, ולא שנא, מאי ולא שנא, רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו להיתירא מבשל הוא דקא עביד מעשה, במזיד לא יאכל, אבל האי דלא קא עביד מעשה במזיד נמי יאכל, רב נחמן בר יצחק אמר לאיסורא, מבשל הוא דלא אתי לאיערומי בשוגג יאכל, אבל האי דאתי לאיערומי בשוגג נמי לא יאכל וכו'. איבעיא להו עבר ושהה מאי, מי קנסוהו רבנן או לא וכו'. [תוס' שבת (לח.) ד"ה שכח - שכח קדירה על גבי כירה ובישלה בשבת מהו - אף על גב דקיי"ל כחנניא הכא בעי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי דמודה ביה חנניא]. [תוס' (שם) ד"ה עבר - עבר ושהה מאי - בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ליכא לאוקמי דהא כבר פשט לעיל לאיסורא כרב נחמן בר יצחק ונראה לר"י דמבעיא ליה בבשיל ובשוגג ואלביא דר' יהודה אף על גב דאין הלכה כר' יהודה אי אסר מצטמק ויפה לו דוקא במזיד או דיילא אפי' בשוגג וכו' ומיהו לשון עבר ושהה משמע במזיד וכו'].

י. רמב"ם (פ"ג שבת ה"ט) - כל תבשיל שאסור לשהותו אם עבר ושיהה אותו אסור לאכלו עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו, ואם שכחו, אם תבשיל שלא בשל כל צרכו הוא אסור עד מוצאי שבת, ואם תבשיל שבשל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו מותר לאכלו מיד בשבת.

יא. הגהות אשר"י (פ"ג סי' ב') - וצ"ע אם החזיר באיסור בשוגג אם מותר באכילה או לא דדילמא דוקא שכח קדירה ובשלה שנתקן המאכל בשבת באיסור אבל בהחזרה כבר היה ראוי לאכילה ואינו נהנה כל כך לא ואף על גב דאם נכרי עשה לצורך ישראל מותר כי האי גוונא שאין הישראל נהנה ממנו כל כך מכל מקום כשישראל בעצמו עשה איסור אפשר דקנסוה רבנן.

יב. שו"ע (סי' רנ"ג סע' א') - ואם שכח ושהה, אם הוא תבשיל שבישיל כל צרכו, מותר אפי' הוא מצטמק ויפה לו, ואם הוא תבשיל שהתחיל להתבשל ולא בישל כל צרכו, אסור עד מוצאי שבת, ואם עבר ושהה אסור בשניהם. הגה: עד בכדי שיעשו, ואם החזירה א"י בשבת, דינו כשכח ושהה, ואם החזירו ישראל, דינו כעבר ושהה. [משנ"ב ס"ק ל"ה - בשבת אפילו בשוגג דינו כעבר ושהה במזיד ואסור אם מצטמק ויפה לו והטעם דמחמירנן בחזרה טפי מבשהיה משום דקעביד מעשה ועיין במ"א שפסק דלאחרים שרי בזה מאחר שהיה מבושל קודם כ"צ והיה שוגג].

יג. שו"ע (סי' רנ"ז סע' א') - ודוקא בצונן, שנתחמם או שנצטמק ויפה לו, אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה, מותר.

יד. חזון איש (סי' ל"ז אות כ"ז) - דינים העולים. שכח קדירה ע"ג כירה שאינה גרופה שלא נתבשל כמאב"ד בשעת קידוש היום אסור לאכלו וכו', החזיר בשבת תבשיל שבישיל כ"צ והוא מצטמק ורע לו ע"ג כירה שאינה גרופה והוא עדיין חם כדרך שבני אדם אוכלין מותר אע"ג שאילו לא החזירו היה מצטנן ודין זה אפילו החזירו במזיד וכש"כ בשוגג. היה צונן בשעה שהחזירו והוחם אסור לאכלו אפילו צונן ואפילו החזירו שוגג.

טו. בה"ל (סי' רנ"ג סע' ה') ד"ה להחם - ואפילו דיעבד אסור גם בזה כשהוא חם עדיין דכשיהיה צונן מתיר בזה הפמ"ג בסקל"ז.